

constitute interest for theoretical researches, because Lawrynenko's method of events exposition of the facts from his life establishes parallels with a number of modern methodological propositions. Particularly among which phenomenology, neo-history, hermeneutics, etc. Opened to these horizons of thoughts text of manuscript becomes an important object of modern literary criticism. In this way it proves again the importance to publish this archival document.

Key words: memoirs, autograph, literature critic, biography.

ТАТЬЯНА ШЕСТОПАЛОВА

г. Николаев

ПАМ'ЯТЬ И ПИСЬМО: ПРОБЛЕМЫ ИССЛЕДОВАНИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ ИЗДАНИЯ АВТОГРАФА ЮРИЯ ЛАВРИНЕНКО «МОЙ САД В АРКТИКЕ»

В статье освещен факт существования в зарубежном архиве украинских документов уникальной рукописи (автографа) мемуаров Ю. Лавриненко «Мой сад в Арктике». Автограф содержит ценный материал о роде и семье талантливого литератора, событиях его детства и юности, о бурной литературной жизни Умани и Харькова в 1920-х – начале 1930-х гг. Рукопись имеет бесспорную научную и художественную ценность, обусловленную стилистическим мастерством Ю. Лавриненко, его умением рельефно отражать социально-историческую и интимно-обыденную обстановку многих событий, формировать особую неоромантическую атмосферу мемуарного текста.

С одной стороны, рукопись «Мой сад в Арктике» имеет историко-литературное значение, с другой, – представляет собой качественный пример «литературы личного документа». В то же время воспоминания составляют интерес для теоретических изысканий, поскольку способ изложения событий Юрием Лавриненко фактов его жизни устанавливает параллели с рядом методологических пропозиций современности, среди которых, в частности, феноменология, неоисторизм, герменевтика и т. д. Открытый в эти горизонты мысли текст рукописи становится важным объектом современного литературоведения. В свою очередь это еще раз доказывает необходимость публикации данного архивного документа.

Ключевые слова: мемуары, автограф, литературный критик, биография.

Стаття надійшла до редколегії 15.10.2017

УДК 821.161.2.09 (477.87) «18-19»

ІВАН ШИНКАР

м. Хуст

anja.shynkar@ukr.net

РЕКОНСТРУКЦІЯ ЧИ АДЕКВАТНЕ ПРОЧИТАННЯ МИНУЛОГО В ІСТОРИЧНОМУ РОМАНІ

У статті зроблено спробу висвітлити проблемні питання реконструкції минулого в історичному романі. Про історичне пізнання, художнє розуміння і тлумачення минулого особливу увагу зосереджено на концепціях Г.-Г. Гадамера і Г.-Р. Яусса.

Ключові слова: Гадамер, герменевтична «тріада», інтерпретатор, історичний роман, конкретно-історичний досвід, реконструкція, рецептивна естетика, текст, теорія мімезису, художня інтерпретація минулого, часопростір, Яусс.

Специфіку історичного роману, як будь-якої галузі письменства, переважно «виводять» з аристотелівської теорії мімезису при художньому тлумаченні дійсності, яка є предметом цього тематично-жанрового різновиду художньої прози, а також із принципів мистецького освоєння в ньому дійсності,

яку часто тлумачать як зображення у формах життя. Така настанова зводить творче завдання письменника, зводить його до реалізму, нехтуючи іншими стилізованими явищами, які не поступаються перед ним. Адже історичний роман може бути бароковим, романтичним, модерністським, авангардистським тощо,

найчастіше – полістильним, але з домінантним стилем, не обов'язково реалістичним. Так, прозаїки минулого століття випробували можливості символізму, імпресіонізму, експресіонізму, сюрреалізму і т. д., користувалися засобами іронії, гротеску, одивнення тощо при осмисленні подій і поведінки героїв давнини.

Життєвий матеріал історичного роману має таку прикметну рису: письменник знає його не з власного досвіду, як це властиво для роману про сучасність, а опосередковано, через досвід інших, відбитий у документах, архівних матеріалах, літописах, щоденниках, листах, спогадах, художніх творах і критичних матеріалах. Прозаїк, якщо посилається на теорію мімезису, насправді наслідує не колишню дійсність, а її рецепцію, задокументалізовану в різних текстах, в яких може подано суб'єктивне розуміння і тлумачення подій, що не завжди відповідають реаліям. Йому доводиться мати справу з ідеями і коментарями інтерпретаторів, тому він, щоб дійти до істини, мусить володіти тонким історичним чуттям, інтуїтивним осягненням фактів, прихованих за товщею часу, іноді деформованих різними ідеологічними моделями та особистісними, емпатичними або упередженими ставленнями до дійсності – від захоплення нею до її заперечення, від міфотворення до ігнорування та зумисного умовчування невідгідних або незручних фактів.

Не треба забувати й того, що письменник не просто переосмислює історичні документи та інші джерела, він постає їх читачем, інтерпретаром, трансформує їх у художні образи. Тут спостерігається накладання суб'єктивних вражень на сприйняття минулого, що залежить від рівня авторської обізнаності з ним, уявлень про світ, ідеологічних схем, конвенційних інтересів, особистих симпатій та антипатій. Тому різні художні інтерпретації минулого – неминучі. У багатьох творах історичної прози тлумачення колишніх подій відрізняються одне від одного, спільна фабула може розгорнутися у необмежену кількість сюжетних ліній, іноді надто віддалених одна від одної.

Г.-Г. Гадамер, розглядаючи такі суперечності історичного пізнання, спираючись на

положення історичності людського буття, обґрунтовані В. Дільтеєм, уточнював їх, доводячи, що «фундаментальне визначення людини полягає не в її здатності бути в історії, а її властивості бути історією» [2, 333]. Індивід немовби виходить за межі лінійної спрямованості з минулого в майбутнє через сучасне, прагне навести живий діалог між різними епохами, досягти взаєморозуміння і взаємозгоди, вчитуючись у колишні документи, які не так відмежовують інтерпретатора від себе, як об'єднують його із собою завдяки мові, що лишається відносно стійкою при постійній зміні форм дійсності. Особливого значення герменевт надавав поетичному слову, здатним «зупиняти час», схоплювати істотне, висловити невимовне.

Авторитетом користується писаний текст, зважаючи на його стабільність, автентичність, зв'язність інформації, здатність її зберігати, тому є предметом філологічних, історичних тощо досліджень. Проблема виникає, коли йдеться про усний текст, якому не властиві ознаки, притаманні писаному документу. Цю недовіру спростували фольклористи (Ф. Колесса, К. Квітка та ін.). До речі, з погляду постмодернізму текстом можна вважати все, що має внутрішню структуру, свою знакову систему (дерево, погода, тварина, птах, зоряне небо, архітектурні споруди тощо), яка потребує відповідного декодування. Ним слід вважати історичну епоху як цілісне явище, лише частково відображене у писаних документах, в яких не завжди відображена її духовна атмосфера, що часто потрапляє у пастку фігури умовчування. Вона наділена власною знаковою системою, сподівається від майбутнього інтерпретатора толерантного діалогу, відповідної рецепції. Головне його завдання, полягає у віднаходженні шляхів до істини як мети, якої він, як застерігає Г.-Г. Гадамер, ніколи не досягне, лише постійно до неї наближатиметься. Таке застереження усуває будь-які вердикти, присуди в останній інстанції, на жаль, поширені і в історичній прозі, і в критиці на неї. «Герменевт розкривав сутність горизонту очікування, досягнення якого усуває історичну дистанцію, сприяючи особистості бути історією, вільно пересуватися часопростором» [5, 269]. Ідеться про

мистецтво рецепції, що залежить від рівня компетенції інтерпретатора, його обізнаності з історичним, соціальним, культурним, історико-літературним контекстом твору, від виробленого естетичного смаку і конгеніальності, тобто «здатності інтерпретатора віднаходити глибші шари тексту, ніж ті, які усвідомлено подав автор» [7, 236].

Горизонт очікування повинен бути ні завищеним, ні заниженим, забезпечувати відповідність тлумачення певному явищу, яке зазнає декодування. Близьким до цієї концепції є концепція збіжності горизонтів розуміння, запроваджена в рецептивну естетику Г.-Р. Яуссом для повноти реалізації герменевтичної «тріади»: розуміння, тлумачення, застосування. Дослідник розрізняє історичний і сучасний горизонти при їх зіставленні, злитті, перетворенні на нове поле зору, що розкривається під час діалогу між двома мовцями і наявності відкритого і разом з тим закритого тексту, що має прихований зміст. Г.-Р. Яусс переконаний, що «жоден текст ніколи для того не писався, щоб філолог філологічно, а історик історично його прочитав і проінтерпретував» [8, 299]. Подіям минулого байдуже до майбутніх тлумачень, на які вони не можуть вплинути або їх підкоригувати. Вони важливі насамперед для живих, які з погляду

сучасності намагаються досягнути своє буття в історичній перспективі, тому постійно зв'язують свої вчинки з досвідом минулого, постійно його перечитують, пригадують колишні події. Суть цієї практики полягає в тому, що «досвід читання попереднього читача можна наздогнати актуальним читанням пізнішого читача, знаходячи «різницю» в «самій інтерпретації» [8, 299].

Список використаних джерел

1. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / За ред. М. Зубрицької. — Львів : Літопис, 1996. — 634 с.
2. Гадамер Г.-Г. Істина і метод. Основи філософської герменевтики: У 2 т. / Г.-Г. Гадамер. — К., 2000.
3. Герменевтика і проблеми літературознавчої інтерпретації. — Тернопіль, 2006. — 346 с.
4. Гос К. Г. К вопросу о сущности и функции современной русской исторической прозы / К.Г. Гос // Zeitschrift für Slawistik. — Band 31. — 1986. — 8. — С. 351—356.
5. Ковалів Ю. І. Абетка дисертанта: методологічні принципи написання дисертації / Ю. І. Ковалів. — К., 2009. — 460 с.
6. Ковалів Ю. І. Вступ // Александрова Г., Богданова М., Мельнікова Ю., Співак І. Особливості української історичної прози ХХ ст. — Донецьк : Юго-Восток, 2008. — С. 6—11.
7. Літературознавча енциклопедія: У 2 т. / Авт. — уклад. Ю. Ковалів. — К., 2007.
8. Яусс Г.-Р. Естетичний досвід і літературна герменевтика / Г.-Р. Яусс // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. — Львів: Літопис, 1996. — С. 277—304.

IVAN SHYNKAR

Chyst

RECONSTRUCTION OR ADEQUATE READING OF THE MIND IN THE HISTORICAL ROMAN

The attempt is made in the article to show problematic issue of reconstruction of the past in historical novel. Prohistoric knowledge, artistic, understanding and interpretation of the past are showed on the conceptions of H-G. Gadamer and H-R. Jauss.

Key words: Gadamer, hermeneutic «triada», interpreter, historical, novel, particularly historical experience, reconstruction, receptive aesthetics, text, theory of mimesis, artistic interpretation of the past, space of time, Jauss.

ИВАН ШИНКАР

г. Хуст

РЕКОНСТРУКЦИЯ ИЛИ АДЕКВАТНОЕ ПРОЧТЕНИЕ ПРОШЛОГО В ИСТОРИЧЕСКОМ РОМАНЕ

В статье сделана попытка освещения проблемных вопросов реконструкции прошлого в историческом романе. О историческом познании, художественном понимании и толковании прошлого особое внимание сосредоточено на концепциях Г.-Г. Гадамера и Г.-Р. Яусса.

Ключевые слова: Гадамер, герменевтическая «триада», интерпретатор, исторический роман, конкретно-исторический опыт, реконструкция, рецептивная эстетика, текст, теория мимезиса, художественная интерпретация прошлого, пространство, Яусс.

Стаття надійшла до редколегії 20.10.2017